

Tono Fornes explica com el famós poema d'Ausiàs March titulat 'Veles e vents' és, en realitat, tota una lliçó de navegació ● Francesc Bayarri comenta la novel·la de Carles Cortés 'Els silencis de Maria' ● Enric Sòria escriu sobre les esperances que ha aixecat Barack Obama

QUADERN

EL PAÍS

Número 454, dijous 13 de novembre de 2008

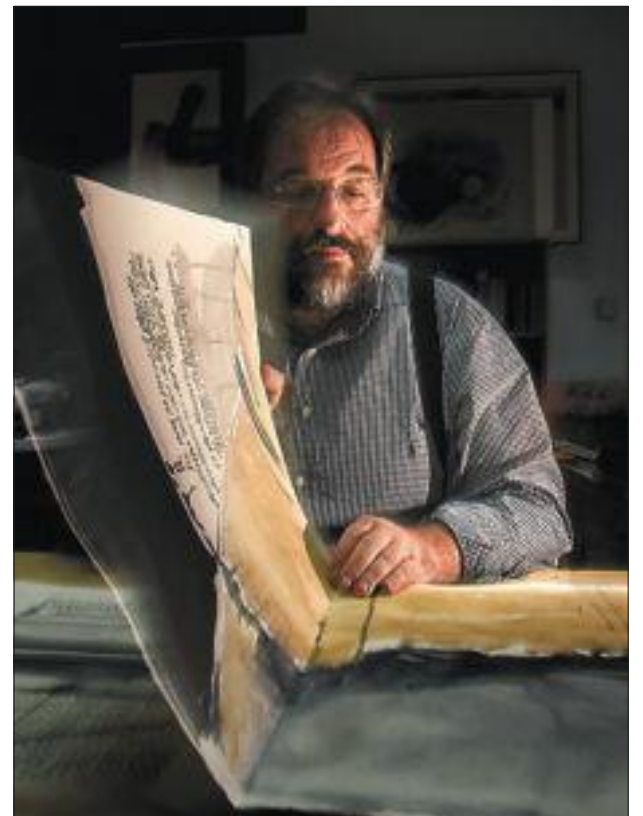
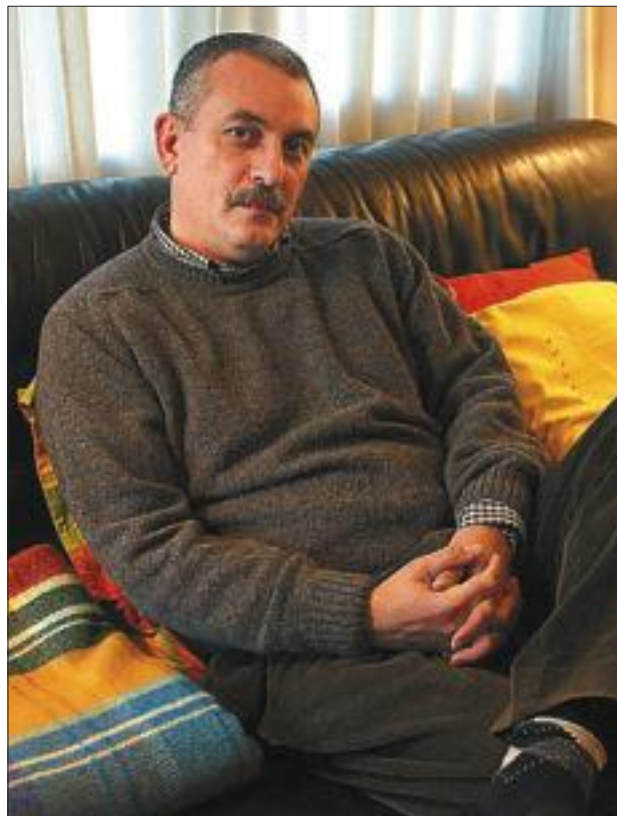
Q

Bàrbara Babilònia

JOAN F. MIRA

Una foto en el diari, fa pocs dies, amb l'enginyer arquitecte, el perfil d'un altre pont miraculós i l'estructura enorme d'una cosa que s'ha de dir Àgora. Rematada final, pareix, d'una ciutat d'artifici dita de les Arts i les Ciències. Espais que contemplava, en una novel·la, un professor d'història: "Van passar pel costat de grans basses o estanys quadrangulars plenes d'aigua químicament transparent i verdosa, devia ser aigua industrial, per caminals i esplanades de ciment entre clapes de gespa del mateix color químic verdós, entre edificis excessius que exhibien sense pudor els ossos i nervis de la seua estructura de closques de crustacis gegants de costellams o esquelets d'altres planetes ajaguts, d'una grandària descomunal no amb el propòsit d'elevant-nos al pensament del cel com les grans catedrals, va pensar, sinó amb la voluntat de fer sentir als visitants la pròpia estatura insignificant de lil·liputencs reduïts i aclaparats per aquella grandesa, però ací no es devia tractar d'un efecte de la pura grandària o magnitud sinó de la intenció mateixa d'aclaparar l'espectador, temples monumentals sense esperit, bàrbara Babilònia d'enginyers, o era també un resultat d'aquella exòtica insultant insuportable exhibició de buidor que alguns en diuen modernitat extrema, l'espai en blanc després de la modernitat antiga i que ningú no sap encara com omplir, aquesta ideologia de la banalitat presumptuosa repetida de ciutat en ciutat, quan sembla que ja l'única cosa que importa és convertir-ho tot en espectacle o en escenari caríssim on no es representa cap obra: no és una malaltia puntual, va pensar, no és un episodi accidental, no és una catàstrofe que afecte únicament ciutats suïcides com València, és una desgràcia universal que ens porta a no se sap quina vida urbana, a quina estètica monòtona i plana, o a quin sentit de la ciutat mateixa: les ciutats han caigut, sembla que per dissenys implacables, en la xarxa maligna de la moda, on quasi tot és destinat a la desfilada efímera, als fulls per a turistes i a satisfer la vanitat estúpida dels seus propis veïns, ja no ciutadans, ja només habitants, ja ells mateixos turistes en la seua pròpia casa". Ací s'acaba el passatge: això pensava el professor, i jo també.

Cultura

El poeta Joan Navarro, a l'esquerra, i el pintor Pere Salinas, autors del llibre *Atlas*. / JOSÉ JORDÁN / CARMEN SECANELLA

Correspondència insòlita

L'escriptor valencià Joan Navarro i l'artista català Pere Salinas publiquen 'Atlas', un singular diàleg entre poesia i pintura

FRANCESC VIADEL

Es va unir en el territori comú de l'experiència humana el Hölderlin més bell, l'abandonat a la riba del Neckar (refresca les ribes caloroses i travessa de murmuris el bosc de lorer), al capdavant, l'Scardanelli tendrament malenconiós i alhora rebel contra el seu propi destí. El resultat d'aquesta unió ha estat un llibre tan important com insòlit: *Atlas* (*Correspondència 2005-2007*), editat per Tàndem. En realitat, una correspondència ben extensa entre el pintor Pere Salinas i el poeta Joan Navarro. Entre pintura i poesia: 46 acrílics sobre paper i 46 poemes. Edició prologada per Enric Sòria i pel crític d'art Daniel Giralt-Miracle, amb traducció al castellà de la poeta Lola Andrés.

Navarro (Oliva, 1951) és un dels poetes d'expressió catalana més importants dels darrers temps amb un univers propi d'exploració apassionant i apassionada. Salinas (Barcelona, 1957) és un pintor de referència, devorador insadollable de la poesia més universal, seguidor al seu aire d'informalistes, d'expressionistes abstractes americans, de Picasso, Miró o Klee —tots tres claus de volta de la

"La darrera ullada sobre el món: El dacsar celest i l'arc dins la vall boscosa. L'oli dels cellers: L'eco de les veus familiars: Gemec de la sènia: Caixons plens d'aigua i arena. Una esmerla s'amaga entre les falgueres del jardí: El cos de l'espai: El volum de l'alè: L'argila. La denudació dels fruits carnosos de l'hivern: Litoral de la vasta claredat". *Atlas*, de Joan Navarro i Pere Salinas

seua arquitectura creativa—, encara que capaç també de perdre el cap amb un traç sobtat de Lorca o amb les textures de crit i sang de Celaya. Ha exposat a Suïssa, Àustria, Finlàndia, Israel, Holanda, habitual a Alemanya... Autor també de llibres d'artista, un dels seus darrers treballs és el *Llibre dels minuts*, basat en l'obra homònima de Gemma Gorga. Gaudeix cercant el color i la forma del vers. Tots dos tenen en comú el fet d'entendre la vida des de l'arravatament creatiu. Ara, també, una correspondència única, transferible i comunicable, un plànol extens de la geografia dels sentiments.

"La història de Hölderlin, reclòs a la casa de Zimmer, la seua bogeria, el seu trencament, allò que diu que 'a partir d'ara jo ja no sóc Hölderlin, sóc Scardanelli', em va colpir. El resultat fou la realització d'un tractat plàstic sobre la folia originat a partir dels poemes de l'autor alemany escrits durant aquell període de la seua vida", explica Salinas. El 2004 aquesta obra fou exposada al Goethe-Institut de Barcelona. Navarro visità l'exposició. "És allà", diu, "on vaig conèixer Salinas". Passa a la pàgina 2

Ve de la pàgina 1 “Al setembre d’aquell any”, segueix Navarro, “vaig escriure un poema intitulat ‘Hölderlin’ on em capbussava dins dels seus textos pictòrics. A l’agost havia escrit el poema ‘Geografies del silenci’, títol homònim al d’una sèrie d’acrílics que estava enllestint i que exposaria al setembre de 2005 a la Galeria Eude de Barcelona. Però al maig de 2004 ja havia escrit el que seria el darrer poema del meu llibre *Magrana*, ‘Mireu aquests senyals’, el qual formaria part del dossier que elaborà Salinas amb ocasió de la seua exposició, *La femme blessée*, a la Galeria Ida Sennacheribbo de Barcelona”. Navarro tornarà al maig de 2005 sobre el pintor en el número 25 de *sèrie Alfa*, revista digital realitzada i dirigida per ell mateix. Per a l’ocasió, Lola Andrés, Anna Montero, Manel Rodríguez-Castelló, Miren Agur, Jean Pierre Pouzol, Rami Saari, Laura Erber i Eduardo Sterzi escrivieren textos a partir d’una pintura distinta de la sèrie esmentada, ‘Geografies del silenci’. Més tard, Salinas “pintaria” *Magrana*. El llibre d’artista, còdex d’una bellesa extraordinària, dorm com un tresor entre llenços i altres volums misteriosos i rars al taller que té a Montornès del Vallès. Quan parlaren per primera vegada d’establir una correspondència no tenien ni idea de quin seria el resultat final de tot plegat. Romp Salinas amb una composició senzilla: “Color cendrós. Metall oxidat. Embrió de la foscor”. Contestà Navarro: “Aquests rastres de l’energia fosca de l’univers...”. “En rebre els primers versos, em vaig adonar que allò que havíem encetat era molt seriós”, diu Salinas. I,

en efecte, articular una correspondència tan peculiar no semblava una empresa fàcil. “Havíem de ser”, recorda el poeta, “pintors i escriptors de paraules i pintures. Cadascú de nosaltres havia d’ocupar el cervell de l’altre i mirar a través dels seus ulls i donar resposta pictòrica o escrita al que l’altre havia pintat o escrit. Pere Salinas és qui comença aquesta correspondència. Aquest primer pas sembla que és aparentment senzill. No hi ha res que pugui limitar la seua expressió. En canvi jo, davant la seua pintura, he de traçar un pla, un camí per on anar la resta del viatge. I això no és gens fàcil. Potser han estat els inicis el que m’ha resultat més complicat del procés. Trobar el fil d’Ariadna que et guie. Això es pot comprovar mirant les dates de les pintures i dels textos. De vegades el temps és mínim, d’altres s’allarga. Eren les nostres vi-

“La calma de les bèsties dins la boira de l’arrossar: Les roderes sobre l’herba: El meandre: El clot anular de les antigues estrelles: Les ales de la vida: L’enyor de les oques i de la lluna de préssec: L’ombra de l’estança dins la caixa de laca negra: Un riu de neu”.

Atlas, de Joan Navarro i Pere Salinas

“Aquesta quietud després del vendaval: El calze i les espines. Aquesta claredat immòbil de les aigües: El molinet de la paraula: La rotació de l’estel que s’afirma: La perla del lotus. Aquest silenci de febrer quan l’ocell retorna al cau de la llavor dormida: la cendra dels nombres: El trànsit a la plenitud serena”.

Atlas, de Joan Navarro i Pere Salinas

“En rebre els primers versos, em vaig adonar que allò que havíem encetat era molt seriós”

“El record ens humanitza, i el somni, i la mateixa mort quan tenim consciència d’ella”

vències quotidianes les que marcaven moltes vegades el ritme i el to del discurs. Al cap i a la fi eren missives i reflexions que ens enviàvem”.

“Una miniatura del cosmos”, diu Enric Sòria en algun moment que és el que han creat amb *Atlas*... Pintura text de con-

torns inabastables, plasmació, recreació patida també de l’ésser que es resisteix a restar atrapat en les coordenades espaciotemporals. Fugir del món per arribar al món, escriu també el poeta. “La partença com arribada”, ratifica encara. “Constantment estem partint cap al futur que aviat esdevé present i, per tant, passat. Hi ha com una mena d’enyorament d’un temps i d’un lloc que tal vegada mai no han existit, però que l’imaginari ha construït. Tornar al moment en el qual el temps no existia i, per tant, no havia començat a escolar-se. Tornar a la instauració del temps. Al cau originari. Tornar a la mare. Al si matern. Al paradís líquid. Tal vegada tot açò no siga una altra cosa que un desig emmascarat de no desaparèixer del tot, de voler formar sempre part d’aquest cosmos, de voler ser molècula sense temps”. La mort, la distància, el record, el somni... suren com ombres cap al tard projectades contra l’esperit en el diàleg diàfan d’*Atlas*, esdevenen mots seguits de mots, color i forma poetitzada. “Tot són elements”, afirma Navarro, “que formen el moll del nostre ésser. Sembla que aquests elements siguin tots negatius: absència de vida, de proximitat, de presència... El record i la memòria. Sense memòria no seríem res: éssers vius per a l’instant. No hi hauria la vida del record, ni tan sols la del somni. No sabríem que havíem viscut una vida onírica, que havíem realitzat algun desig no materialitzat, ni sabríem què és la distància física i temporal. El record ens humanitza, i el somni, i la mateixa mort quan tenim consciència d’ella”. I encara el temps: “el temps és la llera per on corren les aigües de les nostres vivències. La pantalla on esdevenen les nostres accions. El marc que limita la nostra consciència d’éssers vius. Enllà del temps no hi ha temps, no hi ha història, ni existència. Som, per tant, éssers en el temps”. Darrera definició potser d’*Atlas* assajada pel poeta. Entre molts altres mots, trie: Escriure la pintura, pintar l’escriptura, el vent que travessa el bosc i s’esvaeix... (Del text inèdit de Joan Navarro, *El llamp en la frontera*). “No teníem res a perdre, només podíem sumar”, s’admira encara un Salinas gairebé gegant, d’esguard humit, a sota veu, a tocar d’una fulla seca de ginkgo, submergit en una atmosfera de rojos i blaus, tons de terra, foc, ratlles torçades, tremoloses, nervioses, de negra pena...

Isidor Cònsul a l’Ateneu de Barcelona. / CARMEN SECANELLA

A MANERA DE TASCÓ

Objectes i memòria

VICENT ALONSO

Un dels components més atractius de l’escriptura que regira el calaix de la memòria és l’estratègia d’anar des del present fins al passat, i a l’inrevés, per a no desaprofitar l’ocasió de posar-se davant de l’espill del temps i constatar que és impossible una mirada en va, o el que és el mateix, que en el món del record un troba sempre imatges que fereixen. Però és sabut que, si l’Art n’és el responsable, tot pot quedar ordenadament disposat o dit de manera que el lector endevine el trànsit per aquest abisme que de tant en tant s’obri entre vida i literatura. No sé si he manllevat a Auden la darrera reflexió, però, mentre llegia aquests dies el dietari *Tractat de geografia* (Empúries, 2008), d’Isidor Cònsul, he vist també que aquest component no pot separar-se de l’actitud que l’escriptor té amb el passat que recorda. En la mesura que desapareix el contrast entre el món passat i el present, hi ha un exalçament més marcat d’aquell, sense que la disposició sintàctica vulga suggerir una causa i un efecte, perquè ben bé podria haver-ho formulat invertiment: si el món recordat —deixem ara de banda les raons que ho expliquen— mereix totes les lloances imaginables, quin sentit té portar-lo a discussió des del present de la veu narrativa? Serà suficient si, amb totes les armes que té a l’abast, l’escriptor el descriu amb pèls i senyals i esmerça tots els esforços a manifestar-ne les excel·lències.

En quasi tota la primera part de *Tractat de geografia*, “Petita terra”, en què Cònsul rememora fets de la seua infantesa i formació, hi ha un pes del record que redueix al mínim l’òptica del present. I això a pesar que s’hi empenen tècniques que els posen en relació, com ara la que en “Pla de la calma” permet el salt des de la matança d’un porc que uns masovers duen a terme en el present fins a escenes semblants de la infantesa del narrador. El procediment, a més, es repeteix en ocasions diverses; no debades és un dels mecanismes bàsics de la memòria dels humans. Tanmateix, el lector amb paciència podrà comprovar si la meua argumentació té cap sentit: pot anar-se’n a una d’aquestes repeticions, “Apunts de Mèxic”, ja en la segona part del llibre, per a veure que amb la mateixa tècnica s’aconsegueixen fruits diver-

sos. La rata desmenjada que ací es passeja per la plaça de les Tres Cultures és també, com el porc dels masovers, el punt de fusió del passat i el present, però ara tot sembla més versemblant, com si el retrat de la memòria real fóra superior. De fet, és observable un moviment al llarg del llibre des del poder excels del passat fins al contrast que aquest mereix des de l’òptica de la veu narrativa. Així, “Setmana russa” posa l’accent en el punt exacte a què em referisc: “Fa temps que he deixat enrere l’edat de la innocència, però ara i aquí, al mig de la Plaça Roja de Moscou, al cor del somni, no puc evitar que la perplexitat em visiti i em revolti”. I no per casualitat aquest mateix moviment va acompanyat d’altres transicions paral·leles. Si en la primera part, l’estructura clàssica del dietari, amb les datacions periòdiques de l’escriptura, ha desaparegut per complet de manera que un té la sensació de tenir davant un conjunt de proses diverses, aquesta referència a la temporalitat creix en successius moments del llibre, s’hi fa més explícita, de manera que el pre-

Hi ha un moviment des del poder excels del passat fins al contrast amb la veu narrativa

sent, finalment, guanya presència i força. I una darrera transició: Cònsul també fa que la llengua viatge des del passat enaltit fins al present que es fa notar a la Plaça Roja, o a l’Hotel Europa de Sant Petersburg. Quan rememora els anys d’infantesa a Bellpuig, se’n va també a una llengua més aviat perduda, d’un lèxic exuberant i amb recursos tan significatius com aquelles frases fetes que tant preocupaven a un Josep Pla a la recerca del català literari. Confesse que m’hi he detingut per gaudir de moments esplèndids com ara aquell final d’“El numen d’Espèrs” en què el narrador veu la suor del pare en un pic rovellat o sent “la pau dels orígens” en l’esclop de falç. És el poder dels objectes sobre la memòria. Abandonats en un racó de la borda, forques, arnesos, argadells i panistres reclamen el record, l’exigeixen.

EN EL NOM DE LA ROSA DELS VENTS / 1

Els vents d'Ausiàs March, i els nostres

TONO FORNES

Digueu-me Ismael”, així comença aqueixa apassionant novel·la còsmica que és *Moby Dick*. “Digueu-me Marín”, podria començar aquest paper.

A bord d'un vaixell de vela, Marín està feliçment atrapat en un delitós port pesquer sicilià de tornada de Grècia, però ja ha de posar el rumb cap a les costes valencianes. Allà l'espera Doralia, teixint i des-teixint projectes, i l'espera també la feina que li dona de menjar. Som al segle XXI. Hi ha pressa. El veler de nom *Esquitx* que porten Amador, Fran i Marín —el grumet filòsof— és incapaç de remuntar l'extrem occidental d'aqueixa illa continent que els grecs anomenaven Trinàcria i que visità tantes voltes Plató com tantes altres n'hagué de fugir per salvar-ne la pell. És el segon capvespre que els nautes valencians conversen davant dels amables tavernícoles sicilians. Expliquen que la correntada contrària, un motor inserrible i un entaulat ponent els obliguen a fer bordades que acaben conduint el veler al mateix lloc que els acull ara. Hi ha rialles a la taverna portuària. Es generen discussions i apostes entre gots d'un vi local massa àcid, però efectiu. No hi ha, però, discrepàncies en la conclusió. Mentre mane el ponent o, encara pitjor, el mestral, no hi haurà res a fer. Si bufa el llebeig, tampoc. Si el vent rutlla a tramuntana és possible que encara es poguera intentar la tornada, però pregant que no siga una tramuntana descordada, perquè una navegació gairebé de cenyida o a un desquarterar contra un nord dur pot ser tan incòmoda com perillosa.

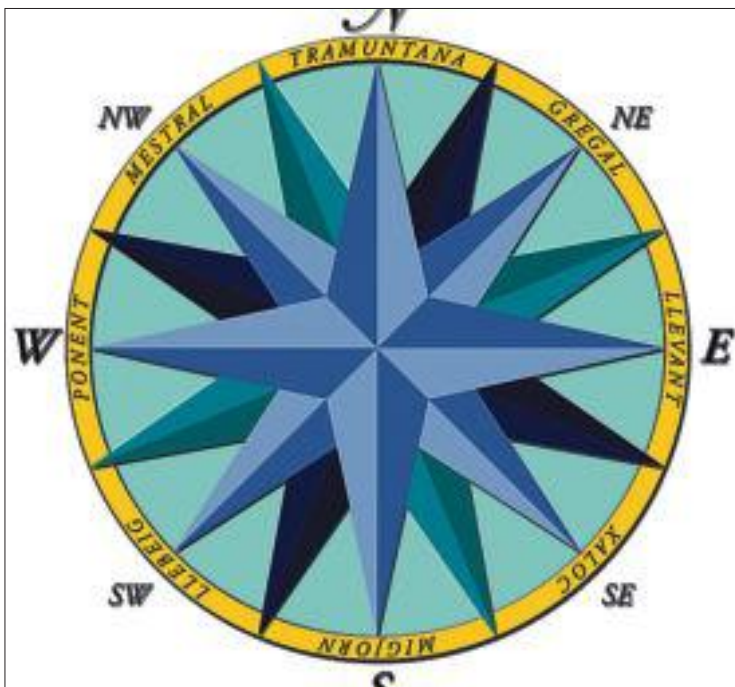
“Eixireu de nit, encara que no cante a les eixàrcies ni una brífola de vent, i en mar oberta haureu de desitjar que s'entauli el llevant o el xaloc o fins i tot un gregal, encara que siga brut. Fins i tot el vent de migjorn us seria perfectament negociable”, pronuncia un vell mariner d'ulls vius i cara arrugada per una sal heretada de generacions.

Dos dies després Marín i la seua tripulació endevinen des de lluny l'alterosa costa sud de Sardenya, anant cap a casa, portats amb el vent per l'aleta a set nucs de marxa per un xaloc beneït mentre una colla de galfins fan la seua festa exultant, blavicular, a les amures del veler.

Gràcies sobretot a Raimon tots ens sabem gairebé de memòria la primera estrofa del poema d'Ausiàs March “Veles e vents”, tipificat com a número 46 en la majoria de les edicions. Es tracta d'un poema amorós adreçat a Plena de Seny que acaba amb aqueix impressionant vers —“a joc de daus vos acompararé”—, però de l'excel·lència del qual tothom que navega en té prou amb els primers versos. Recordem-los:

“Veles e vents han mos desigs complir / faent camins dubtosos per la mar. / Mestre i ponent contra d'ells veig armar, / xaloc, llevant, los deuen subvenir, / ab llurs amics lo grec e lo migjorn, / fent humils precs al vent tremuntanal / que en son bufar los sia parcial / e que tots cinc complexquen mon retorn”.

La bellesa i l'esborronadora precisió nàutica que destil·len aquests versos és proverbial. És clar que March parla exactament i precisament d'una navegació des de Sicília fins a València. March —com Marín— havia de

Dalt, una aquarel·la de Santi Inocencio sobre els vents i la navegació. Baix, la Rosa dels Vents, en una il·lustració de Miquel Mollà per al llibre *De mar estant*.

tornar a casa des dels dominis de l'Etna, on el gran poeta valencià i senyor de Beniàrjó havia participat en la darrera campanya militar panmediterrània del seu rei Alfons i delia retrobar-se a la seua pàtria amb l'enamorada, plena d'un seny que ell perdia per moments, desesperat d'amor. Unes sis-centes milles nàutiques el separaven d'ella, i un temps de setmanes o mesos impossible de pronosticar. Calia fer una invocació als vents perquè es feren còmplices dels seus desigs de tornar-hi. El llevant li vindria gairebé de popa, una meravella. Amb gregal tindria el vent per l'aleta d'estribord i amb xaloc per l'aleta de babord, el somni d'un nauta veler en els dos casos. El migjorn també li faria bondat regalant-li un vent de través, mentre que la tramuntana —fent humils precs al vent tremuntanal— desafiarà les qualitats cenyidores de la nau, però no seria un vent dissuasiu si no bufava massa fort, si no feia abatre massa el veler cap a les costes algerianes. Per contra, el ponent, el mestral i el llebeig serien els enemics, els vents que s'oposarien als desigs de tornada a València del cavaller enamorat —mestre i ponent contra d'ells veig armar.

En vuit versos —el mateix que el nombre de vents!—, tota una lliçó de navegació. Pot argüir-se que vuit versos és també el patró estròfic de la cobla amb

què treballava la poesia de l'època, però això no demostraria una altra cosa sinó que la natura imita l'art i viceversa. Qui en dubte, de la interpretació, que es planteja davant d'un bon mapa de la Mediterrània i intente, amb una rèplica de veler de l'època i una rosa dels vents al costat, visualitzar els versos citats. Hauria de ser un exercici obligat per a guanyar-se el títol de patró de vela (però no tindria gens d'importància si el que es vol és participar en la Copa de l'Amèrica).

La lectura d'aquests versos no aporta segurament cap novetat a

En vuit versos —el mateix que el nombre de vents!—, tota una lliçó de navegació

un poema que, al capdavant, parla d'una altra cosa, de l'amor i de la mort, de manera que aquesta deu ser una interpretació tan sabuda com —tractant-se de vents— ventilada, una observació que, si de cas, seria rellevant a l'hora d'esbrinar la data de composició del poema. El millor editor i crític de l'obra d'en March en català, que és l'enyorat Joan Ferraté (germà del meu poeta preferit, si puc dir-ho), havia sabut navegar perfectament per aqueixos versos o, en un altre cas, no hauria

anotat que “només una poesia, la número 46, ens fa pensar que degué fer encara altre viatge a Itàlia, potser cap al 1432, però aquesta data és del tot hipotètica”. I més avant: “una poesia que ens duu a creure que Ausiàs March va tornar amb el seu rei aquest any a Itàlia, en la gran expedició que els hauria hagut d'establir tot seguit com a senyors de Nàpols i que es va haver de marfondre a Sicília. I és natural que el poeta decidís de tornar a casa ben aviat, sense que hagi quedat cap altre rastre d'aquesta aventura que la poesia en qüestió” (*Les poesies d'Ausiàs March*. Apèndixs, p. 489 i 507)

Amb tot, que el subjecte sintàctic de tota la primera estrofa siga “els desigs” passa sovint desapercbut i fa malinterpretar el sentit concretíssim dels versos citats o els redueix a una mena d'invocació abstracta i etèria dels vents en un viatge més aviat metafòric a la recerca de l'amor. No tal.

En una de les primeres traduccions històriques al castellà de les poesies de March que tant enamoraven Garcilaso de la Vega, Jorge de Montemayor (1560) fa una recreació tan ben sonant i garcilasiana com demostrativa del fet que no se n'havia assabentat, de res. Diu:

“Velas y vientos cumplan mi deseo: / harán caminos por la mar dudosos, / contra el maestre y el poniente veo / levante y el jaloque muy furiosos, / con griego y tramontana, que bien creo / le ayudarán con ruegos amorosos; / porque estos cinco soplen de manera / que vuelva yo do siempre estar quisiera”.

Més antiga (1539), i més extravagant encara, és la versió de Baltasar de Romani en el seu llibre intitulat *Las obras del famosissimo filosofo y poeta Mossen Osias March caualtero valenciano de nación catalan*:

“Los míos deleytes compliran vela y vientos / viendo caminos dudosos por la mar. / Vientos mayores veré contra mi armar / y sus contrarios seran dello contentos, / los otros cuatro, a estos allegados, / todos conformes, se juntaran en uno, / para mi daño que no falte ninguno / no cumplirán en ello ser rogados”.

Sense comentaris.

En unes ponències a Benicàssim d'un curs d'estiu de la Universitat Jaume I —coordinades justament per dama Doralia— un capità de la marina mercant anomenat Vicent Llorca i un servidor vam tindre l'ocasió de parlar d'aquest poema amb cartes i compàs de navegació sobre la taula. Una bella dona madura assistent ens explicaria després la seua sensació agredolça. “Em tem que ara ho entenc millor, però m'agradava més quan no ho entenien, quan convidava la son cada nit amb la magnífica cançó de Raimon del poema citat i tot em resultava vague i al·legòric, com en un somni. Gràcies, però m'heu destrossat el poema”.

A poca distància de la llàgrima de l'amable senyora i de la nostra mala consciència, un llevant tèrmic feia brillar amb un somriure innumerable (Èsquil) la nostra mar de sempre. Potser animant algun marí enamorat a tornar a les costes valencianes des de la llunyana illa de Sicília, mentre desfullava amb precisió matemàtica la prestigiosa rosa dels vents de sempre.

Aire fresc del migjorn

Els silencis de Maria

Carles Cortés

Edicions del Brosquil

València, 224 pàgines

FRANCESC BAYARRI

Introduïm en una novel·la temes d'actualitat (violència de gènere, diàleg entre cultures), escrivem-la en segona persona del singular, evitem esforços per a fer país i adoptem un punt de vista moral més complex d'allò políticament correcte. El resultat ha de ser necessàriament aire fresc per a la nostra narrativa. Això ocorre amb *Els silencis de Maria*, de Carles Cortés, que acaba de publicar Brosquil. No és un cas únic. No. El personal va evolucionant. A poc a poc, això sí, però avancem. Allò que sorprèn és que amb tres títols només Cortés haja definit un projecte deslligat de tant de llast com encara arrosseguem. Potser perquè Cortés és més jove, o perquè viu a Alacant, o perquè professionalment teoritza sobre la literatura (és professor universitari) i això el connecta amb autors d'altres universos i llengües, o per tot plegat. Però el fet és que Cortés aporta oxigen.

En *Els silencis de Maria* el relat espacial i temporal salta pels aires continuament. Anem i venim no sols de Dubai a Alacant, i d'ací a Itàlia, sinó també del temps present a un passat recent o a un passat més allunyat. Amb l'ús de la segona persona com a recurs estilístic reeixit. Segurament ens trobem davant d'una novel·la de personatges, sense jerarquia aparent entre els protagonistes que hi van desfilitant. Dic aparent, perquè aquest equilibri entre els personatges es trenca al final. Aquesta desfilitada de personatges, que disposen d'una història amb valor propi, juga a favor d'una lectura àgil.

Novel·la de personatges, però també d'històries. Perquè aquells no es limiten a mostrar-nos les seues reflexions (també ho fan: hi ha un bagatge de literatura intimista i de sentiments molt notable), sinó que darrere de cada personatge hi ha una història única, de valor independent, encara que només es pot comprendre en tota la seua dimensió per la imbricació amb la resta de personatges i d'històries.

El primer d'aquests personatges és Hèctor, empresonat per una acusació tan greu com la d'haver mort la seua dona. Però Hèctor no està allà, a Fontcalent, per a complir el tòpic i servir-nos per a condemnar sense matisos el personatge. No vull dir, ni de lluny, que ací es fa una apologia de la violència de gènere, però tampoc es despulla el personatge de tota la complexitat i es deixa convertit en un ninot de fira sobre el qual llançar tota la nostra repugnància.

De la mateixa complexitat és la vida de Maria, la dona assassinada. Ella viu a Dubai durant la joventut. L'autor no ens fa sentir-nos còmodes llegint la posició que, com a dona, és obligada a ocupar allà: dins d'un matrimoni poligàmic, on la seua submissió ha de ser total. Però tampoc aquesta vida és descrita des de la simplicitat, i ens aporta matisos rics narrativament per a facilitar-nos comprendre aquella cultura. Era això, del començament: un punt de vista moral més complex d'allò políticament correcte.

Micromégas a València

MARTÍ DOMÍNGUEZ

Als companys de la llibreria de la Universitat

Micromégas es va adonar que en aquell punt del planeta hi havia molt de rebombori. Amb l'ajuda d'un tros d'ungla va construir una lupa i va enfocar com va poder. Malgrat ser un gegant, era un home molt hàbil i va aconseguir veure amb prou claredat el que hi passava. Semblava una processó d'una mena de puces al voltant d'un tros de tela. "Vosaltres, que sou tan menuts, podeu dir-me que hi feu i per què esteu tan excitats?", va preguntar. "Aquesta és la nostra gloriosa Senyera", digué una puça que vestia de roig, "i com que no s'ha d'inclinar davant de ningú, la baixem pel balcó". "Però per què esteu tan malhumorats?", inquirí. "O és costum del vostre poble tanta cridòria?". "No", digué una altra puça que manava molt, "és que en aquella casa han desplegat una estelada". "I què és una estelada?", preguntà Micromégas perplex. "Una estelada és la bandera dels separatistes, i mentre no es retire la nostra gloriosa Senyera no passarà per baix". Micromégas, que anava acompanyat per un habitant de Saturn, que a més a més era secretari d'una acadèmia, li va dir: "Fixa't bé, fins i tot les puces tenen banderes". El secretari va trobar de seguida la solució per a pal·liar la discòrdia: "Vosaltres el que necessiteu és una Acadèmia!". Però aquella proposta va remoure els budells de totes les puces. "Traïdors, traïdors", cridaven, com si les estiguessen socarrant vives. Micromégas els va demanar que es calmaren, que el saturnià feia milers d'anys que era acadèmic i que això feia que tot ho solucionara creant pertot arreu acadèmies. "Això voldrien els acadèmics d'ací, estar mil anys", va replicar una puça molt menuda, però que treia pit. De sobte, la puça que manava molt va parlar: "Diuen els acadèmics que parlem el mateix idioma que els nostres veïns. Per a fer això no hauria creat jo una acadèmia". La puça de roig va reblar el comentari: "L'idioma que parlem ací és de l'època dels moros i dels romans". "Cal reconèixer", digué Micromégas, "que la naturalesa és ben variada...". Però de sobte el van interrompre els crits que venien del balcó de l'estelada. Micromégas hi va dirigir una puça que portava una mena de barretina: "No en faces cas, que són burros", cridava i reia alhora. "La llengua ens la va portar el rei en Jaume, fa vuit-cents anys...". Micromégas i el saturnià s'ho estaven passant d'allò més bé... Per fi, Micromégas va intentar posar ordre i va preguntar: "Però què diu la Universitat?". La puça que manava molt va parlar amb pesar: "Aquest és el problema. Que el que diu la Universitat no ens agrada, i per això vàrem crear el Consell de Cultura, i com que tampoc ens agradava el que deien, vàrem crear l'Acadèmia, i ara ens hem inventat la VIU..., però ens hem quedat sense diners". La puça de la barretina li va preguntar que què li semblava aquell disbarat. Micromégas va parlar així: "He viatjat una mica; he vist mortals molt inferiors a nosaltres; n'he vist de molt superiors; però no he vist cap que no tinguera més desitjos que vertaderes necessitats, i més necessitats que satisfaccions. Potser algun dia arribaré al país on res no falte; però fins ara ningú no m'ha donat notícies positives d'un país així". Les puces quedaren en silenci, un silenci tens. De sobte, les del balcó començaren a aplaudir... i les de la processó, en resposta, a xiular.

Aquesta setmana, a Barcelona com a tot arreu, la notícia més comentada ha estat la victòria de Barack Obama en les eleccions nord-americanes. Les diverses fluctuacions electorals, l'emotivitat de la festa demòcrata a Chicago, amb les llàgrimes del veterà Jesse Jackson, que per fi ha vist realitzat un dels vells somnis de la comunitat afroamericana, o l'elegància dels discurs del candidat vençut, James McCain, a anys llum del que per ací s'estila en casos semblants, han fet parlar molt. Obama té molt bona premsa a Barcelona, i el seu èxit ha satisfet tothom, des dels membres dels consells d'administració dels bancs als partidaris més enervorits de l'esquerra radical. Una eufòria tan unànime és un fenomen rar (potser només equiparable a les victòries del Barça), i uns quants comentaristes polítics han subratllat que la seua actuació, inevitablement, no podrà acontentar tothom. Pel que fins ara ha demostrat, Obama no és cap líder rupturista (i no diguem ja revolucionari) que pugui entusiasmar l'esquerra local, ni tampoc un taumaturg meravellós que ens haja de traure les castanyes del foc amb miracles inaudits. En realitat, és un polític moderat i pragmàtic, que sap millor que la nostra opinió pública que el marge de maniobra d'un president nord-americà és relativament limitat. Ja farà prou si posa una mica de tretall en l'administració de la que encara és, sens dubte, la principal potència econòmica i militar del món.

Barack Obama cau bé, ací i a tot el món, per raons que tenen a veure amb la seua imatge de cavaller correcte, amb un toc ben controlat de predicador fordià, que sap vendre esperança amb una cordialitat més cortesa que apassionada. En altres paraules, és el millor exemplar mai vist de *wasp* negre, una equació només contradictòria en la terminologia, però que en la pràctica s'ha revelat possible, i eficaça. A part d'aquesta reixida amalgama de components atractius (aristocràcia kennedyana i somnis amb el color de Luther King), hi ha la seua biografia cosmopolita, que permet esperar una visió més oberta del que és habitual respecte a la posició

CARTES DE PROP

Esperances llunyanes

ENRIC SÒRIA

El ja president electe dels Estats Units, Barack Obama, en un acte de campanya a Ohio. / FRANCE PRESS

dels Estats Units dins del món. Fins i tot el que en altres circumstàncies li hauria sigut un fre —el seu pragmatisme reflexiu, una mica massa fred per als gustos populars del país— se li ha convertit en una virtut. En èpoques de crisi, no convé donar les regnes del poder a caps calents. Obama dona la sensació de ser un polític que es pensa una mica les coses abans de fer-les, i justament per això irradia seguretat. En els moments difícils, la gent amb el cap fred sap que no disposa de varetes màgiques, i precisament per això pot estalviar al món disgustos greus.

Perquè de crisi n'hi ha. I no solament a Amèrica. En el fons, podem sospitar que l'elecció d'Obama s'ha celebrat a Barcelona per la mateixa raó que se l'ha votat als Estats Units. Perquè, encara més que somnis, inspira confiança. I ens en cal molta. Com deia Francisco Bustelo en un article publicat a EL PAÍS dilluns passat, els problemes econòmics que passem estan provocats pel contagi dels mals financers universals i també per motius pròpis, que la crisi bancària ha posat cruament en relleu. L'economia espanyola pateix de baixa productivitat i competitivitat en quasi tots els camps i ha posat

massa ous en la cistella del sector immobiliari, que inflava una bombolla suïcida que hauria acabat esclatant igualment, sense el concurs dels bancs americans. La previsible fallida futura de tants ajuntaments com s'hi havien apuntat no pot fer més que complicar les coses. El fet és que falta tecnologia, investigació, formació i autoexigència: mancances que no es resolen en un dia i que les fàcils alegries de la construcció van maquillar durant una dècada.

Per això el problema s'ha

L'elecció d'Obama, encara més que somnis, inspira confiança

traslladat de la construcció al comerç i d'ací a la indústria, amb l'agregant que la manca de crèdit pot collar fins i tot les empreses que van bé. Si a València la crisi és evident, per la nostra excessiva dependència del sector immobiliari, a Catalunya la baixada del consum està afectant molt el comerç —que és un punt fort d'aquesta societat— i comença a posar en perill la in-

dústria —que n'és l'altre—. Casos com el de Nissan no són més que la punta d'un iceberg que colpeja, sobretot, les mitjanes empreses. La pèrdua de llocs de treball és contínua, com el descens del consum. Tot això preocupa molt per ací, i amb motiu, perquè amb un comerç tocat i una indústria afonada, Catalunya és inimaginable. Entre l'economia financera i l'economia real, per lligades que estiguen, el que ací capfica de veritat la gent és la segona, com és lògic. De moment, els economistes que goosen opinar insisteixen en la necessitat de més inversió pública en la renovació de les infraestructures; una inversió que, a més de moure diners, ens permetria ser més competitius. És una recepta senzilla, per començar, i a nosaltres, els valencians, ens convé molt. El que es dubta és que, amb la quantitat de fons que l'Estat haurà de destinar a pal·liar la crisi financera, pugui acudir també a resoldre els problemes d'uns sectors, els que de veritat creen riquesa, que s'han deixat massa a la intempèrie durant massa temps. Regenerar el teixit productiu en temps de recessió no deu ser fàcil. I mentre esperem l'arribada de polítics pragmàtics, les xifres d'aturats creixen i les botigues es buiden.

Poesia

Monodia de l'absència
Josep Piera

Editorial Denes
València, 84 pàgines

L'homenatge que s'ha organitzat per a celebrar els quaranta anys de vida

literària de Josep Piera inclou, a més d'exposicions i actes públics, algunes publicacions. Entre elles, la traducció al castellà del seu llibre *El somirure de l'herba*, en versió de Marc Granell, i aquesta "traducció" del seu últim llibre en castellà, fins ara inèdit, realitzada per deu poetes catalans. La col·lecció "Edicions de la guerra" afegeix, així, dos títols importants a la seua interessant trajectòria.

Assaig

Els orígens ètnics de les nacions
Anthony D. Smith

Editorial Afers
Catarroja, 470 pàgines

Anthony D. Smith és una de les grans autoritats en l'estu-

di de les nacions i els nacionalismes com a fenòmens de la societat moderna. Superada la visió que adjudicava a les nacions uns orígens gairebé immemorials, ara, aquest professor de la London School of Economic and Political Science, introdueix matisacions importants a la idea que són "invenccions" intel·lectuals i en remarca la importància dels sentiments i els llaços ètnics.

Narrativa

Històries del paradís
Xavi Sarrià

Edicions Bromera
Alzira, 160 pàgines

Conegut per la seua activitat com a cantant i guitarrista del grup Obrint Pas, Xa-

vi Sarrià publica la seua primera obra literària. Es tracta d'un llibre que conté una vintena de relats ambientats en llocs molts diferents del planeta. El conjunt conforma una espècie de mosaic on conviuen la realitat i la fantasia: des d'un jove finlandès que s'amaga en un armari quan un company de classe comença a disparar fins a un soldat nord-americà que narra una massacre a l'Iraq.